

Више од шест деценија дисконтинуитета акционарства у Србији учинило је своје. Преко пет милиона новопечених власника акција (стечених директном куповином, радом у приватизованим фирмама или кроз поделу бесплатних акција јавних предузећа) невероватно много импровизује при трансакцијама тим вредносним папирима. Догађа се да се чак и милионски вредне трансакције обављају без стручне анализе, само на основу личних перцепција и рекла-казала информација. Опасност од манипулације информацијама, степен лојалности менаџмента према власницима (акционарима) и утицај унутрашње структуре акционара, само су неки од елемената који се готово редовно занемарују при доношењу тако важних (и скувих) одлука.

Колико пута сте већ чули, или и сами изговорили, дилему: „да ли моје акције уопште нешто вреде?“ И то, најчешће, више као песимистичку констатацију с којом се ваља помирити. А, тај песимизам је, веома често, последица стратегије већинског власника. Наиме, поједини већински власници током почетног периода, обично две до три године, избегавају да прикажу добит компаније (постепеним извлачењем новца на најразличитије начине), па самим тим и да исплате дивиденде. Код малих акционара тиме стварају привид да су акције које поседују само хрпа безвредних папира и појачавају њихову спремност да их будзашто продају чим се појави први купац (већински власник сам или преко својих партнера). А, шта ако посматрано предузеће заиста лоше послује? Приче о великој вредности акција могу бити и скуп лепих жеља, изниклих на сећањима оних времена кад је предузеће нешто значило у вредносном смислу. Ризик одлучивања је очигледан. У нашим условима, тачна процена вредности акција представља изузетно тежак задатак. Примена сложених модела процене кретања цена акција је отежана, до границе непримењивости, непостојањем поузданих улазних параметара. А, добра процена вредности оних компанија које никада нису ни излазиле на берзу, представља врхунско умеће и у свету и код нас.

Проблем је што се закључци доносе пре икакве процене и што не постоји свест о томе да се те процене морају наручити на сопствену иницијативу и платити из сопственог џепа. Карактеристичан пример, најблаже речено чудног схватања акционарског бизниса је случај Луке Београд. Тамо су приватни акционари знали да је од стране управе наручена студија о вредности имовине предузећа. Кад су добили понуду за откуп својих акција, резултати студије нису били познати, а време за одговор на понуду је истицало. Сами су проценили да им, уколико понуду одбију, такви услови (цена) више неће бити нуђени, и у страху од могућег губитка новца, акције одмах продали. Главни репер који су при доношењу одлуке имали био је да је неко други (држава!) за своје акције прихватио понуђену цену. Кад су објављени резултати до којих се дошло у поменутој студији (узгред речено, неадекватној, јер су за процену тржишне вредности акција потребне додатне рачунице) приватни акционари су се осетили ускраћеним за неких 30 милиона еура и – подигли тужбу. А, сами нису благовремено наручили израду наменске студије за сопствене потребе (за пар промила од суме новца која им је понуђена) и тако се, са више или мање тачности, пре продаје упознали са вредношћу сопствене имовине на тржишту.

Зашто се, кад су акције у питању, многи понашају крајње немарно? Нелогично немаран однос према сопственој имовини последица је непознавања њене природе, а самим тим и небриге државе за новопечене акционаре. Учињен напор државе да се опште знање подигне на неки елементарни ниво практично је занемарљив и свео се на пар некоординисаних акција кратког даха. Да не буде неспоразума, овде је реч о елементарном знању које је брана масовним преварама, а не о нивоу који омогућава бављење берзанским спекулативним активностима, што је, свакако, ствар личне надградње појединаца.

(Аутор је консултант за пословне ризике и кризе)